

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет комп'ютерних наук
Кафедра інтелектуальних інформаційних систем

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
Іщенко Н.М.

“31” 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»**

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Освітня програма «Бізнес у сфері послуг»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Розробник

Погромський В.О.

Завідувач кафедри економіки та підприємництва

Кузьменко О.Б.

Гарант освітньої програми

Семенчук І.М.

В.о. декана факультету економічних наук

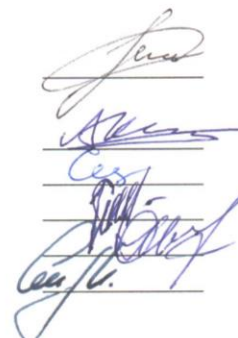
Філімонова О.Б.

Директор ННПО

Норд Г.Л.

Начальник НМВ

Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Історія та культура України	
Галузь знань	07 "Управління та адміністрування"	
Спеціальність	076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	
Освітня програма	Економіка та управління підприємством	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Нормативна, цикл загальної підготовки	
Курс навчання	1	
Навчальний рік	2020-2021 н.р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	2	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредити / 120 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, групові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	36	
	18	
	66	
Відсоток аудиторного навантаження	45%	
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	залік	

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Історія та культура України» є вивчення і опанування студентами суті історичних процесів, що відбувалися в Україні від найдавніших часів до сьогодення, усвідомлення їх об'єктивного характеру, взаємозв'язку та взаємозалежності, оволодіння студентами історичним фактажем; вивчення основних періодів розвитку української культури, проблеми етногенезу та культурогенезу українського народу, аналіз історичної специфіки української національної культурної традиції, що постає невід'ємною умовою формування ціннісних орієнтирів та гуманізації сучасного українського соціокультурного простору.

Завданням є те, щоб на основі наукових принципів, насамперед, принципу історизму, поглядів учених істориків, прогресивних вітчизняних та зарубіжних авторів, об'єктивно вивчити явища та процеси в історії суспільно-політичного і культурного життя України в зв'язку з розвитком світової цивілізації; сформувати громадянські якості – патріотизм та повагу до Батьківщини; показати роль народу і окремих особистостей в розвитку суспільства; пізнати моральні і етичні цінності людства в їх розвитку, зрозуміти такі категорії, як честь, обов'язок перед суспільством.

Передумови вивчення дисципліни. Навчальна дисципліна «Історія та культура України» передбачає систематичний виклад матеріалу щодо історико-культурного розвитку нашої держави від давнини до поч. ХХІ ст. Дисципліна не лише дає уявлення про етапи історичного та культурного розвитку, а й забезпечує розуміння системного взаємозв'язку всіх складових історико-культурного процесу, значення кожного з них у суспільному і духовному розвитку нашої держави. Вона ґрунтується на загальних знаннях дисципліни «Історія України» шкільного курсу. Певних тематичних аспектах дисципліни «Історія економіки та економічної думки», залучено тематичне підґрунтя дисципліни «Українська мова(за професійним спрямуванням)».

Очікувані результати навчання: вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Економіка та управління підприємством». Серед яких можна виділити наступні:

- аналізувати найважливіші події та явища української історії в контексті світової історії;
- брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми; формувати особисту історико-політичну культуру, громадську позицію;
- володіти методикою історіографічної критики, уміти виявляти тенденційну інформацію, пояснювати її необ'єктивність і самостійно інтерпретувати зміст досліджуваних матеріалів;
- розрізняти світобачення і світорозуміння культурно-історичних епох;
- аналізувати явища духовного життя, усвідомлювати природу різних видів і жанрів мистецтва, орієнтуватися в багатому світі художньої культури України;
- застосовувати засвоєні теоретичні знання для аналізу сучасних культурних процесів в Україні і світі;
- систематизувати та узагальнювати інформацію, використовуючи схеми, таблиці, мультимедійні презентації; результати наукового дослідження представляти у вигляді навчальних (реферат) та наукових (тези доповіді) робіт;

– використовувати історичні та культурологічні знання для формування особистої культури;

– ознайомитись з новітніми історичними, етнографічними, філософськими, культурологічними дослідженнями у галузі українознавства.

У результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

– основні епохи суспільно-політичної та соціально-економічної історії людства; хронологію та державотворчі принципи періодизації історичного розвитку України;

– витоки української нації та її місце у загальнолюдських соціально-політичних процесах;

– сутність актуальних проблем історії та сучасного буття народу України;

– основні події, що супроводжували зародження та розвиток української державності;

– процеси побудови сучасної суверенної демократичної держави;

– діяльність історичних осіб, політичних партій;

– основні складові різних державно-правових систем, порівнювати динаміку їхніх соціально-економічних, політичних та етнокультурних процесів;

– сутність і зміст теоретичних проблем сучасної української культурології;

– місце культури України в системі світової культури;

– характерні риси, видатні постаті й культурні пам'ятки, що визначають своєрідність основних етапів вітчизняної культури;

– історико-культурні особливості розвитку Північного Причорномор'я ;

– еволюція українського мистецтва у світовому, європейському культурному контексті;

– принципи виховання культури особистості майбутнього спеціаліста.

Програмні компетентності

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання:

ПРН 5. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

ПРН 9. Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави.

ПРН 10. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства.

2. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

№ з/п	Назви розділів та тем	Всього годин	Лекції	Практичні	Самостійна робота
<i>Розділ I. Історія і культура стародавньої доби</i>		18	6	3	9
1.1	Тема 1. Дослов'янська культурна традиція на українських землях (палеоліт – доба бронзи).	6	2	1	3
1.2	Тема 2. Матеріальна та духовна культура давніх народів на українських землях у добу заліза	6	2	1	3
1.3	Тема 3. Історія та культура східних слов'ян (дохристиянський період)	6	2	1	3
<i>Розділ II. Історія та культура середньовіччя</i>		21	5	4	12
2.1	Тема 4. Історія та культура Київської Русі.	5	1	1	3
2.2	Тема 5. Історія та культура Королівства Руського	6	2	1	3
2.3	Тема 6. Політичний, економічний та культурний розвиток українських земель у складі Речі Посполитої	4	1	1	3
2.4	Тема 7. Україна під владою іноземних держав (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).	4	1	1	3
<i>Розділ III. Історія та культура доби відродження</i>		30	10	5	15
3.1	Тема 8. Україна за часів козацької державності (середина XVII – кін. XVIII ст.).	6	2	1	3
3.2	Проведення тематичної екскурсії	6	2	1	3
3.3	Підготовка доповідей	6	2	1	3
3.4	Написання рефератів	6	2	1	3
3.5	Колоквіум	6	2	1	3
<i>Розділ IV. Історія і культура України новітнього періоду</i>		41	15	6	30
4.1	Тема 9 Україна в добу національно-визвольних змагань (1917 – 1920 рр.).	5	1	1	3
4.2	Тема 10. Розвиток УНР у 1917 – 1918 рр.	5	1	1	3
4.3	Тема 11. Україна в умовах поглиблення революційного процесу	5	1	1	3
4.4	Тема 12. Суспільно-політичне життя	5	1	1	3

	УСРР у період нової економічної політики (1921 – 1928 рр.)				
4.5	Тема 13. Протиріччя соціально-економічного розвитку Радянської України (1929 – 1939 рр.).	5	1	1	3
4.6	Тема 14. Україна в Другій світовій війні 1939 – 1945 рр.	6	2	1	3
4.7	Тема 15. Історія визволення та відбудови українських земель	5	2		3
4.8	Тема 16. Розвиток УРСР в умовах перебудови (1985 – 1991 рр.)	5	2		3
4.9	Тема 17. Революційні події в історії новітньої України (2004 р.)	5	2		3
4.10	Тема 18. Україно – російська війна 2014-2021рр.	5	2		3
Разом (годин)		120	36	18	66

3. Зміст навчальної дисципліни

3.1. План лекцій

Денна форма:

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Дослов'янська культурна традиція на українських землях (палеоліт – доба бронзи). <ol style="list-style-type: none">1. Особливості розвитку матеріальної та духовної культури давніх людей у період палеоліту та мезоліту.2. Специфіка розвитку культури давніх племен у добу «неолітичної революції», енеоліту та бронзового віку.
2	Тема 2. Матеріальна та духовна культура давніх народів на українських землях у добу заліза <ol style="list-style-type: none">1. Перші державні утворення доби заліза (I тис. до н. е. – IV ст. н. е.).2. Античні міста-колонії Північного Причорномор'я.
3	Тема 3. Історія та культура східних слов'ян (дохристиянський період) <ol style="list-style-type: none">1. Проблема походження слов'ян. Перші писемні згадки про слов'ян.2. Розселення слов'янських племен. Протодержавні утворення східних слов'ян.3. Особливості язичницького світогляду східних слов'ян.
4	Тема 4. Історія та культура Київської Русі <ol style="list-style-type: none">1. Теорії походження Русі (норманська, антинорманська, хозарська).2. Етапи розвитку Русі. Причини розпаду.3. Суспільно-політичний устрій та «соціальна піраміда» Давньоруської держави.
5	Тема 5. Історія та культура Королівства Руського <ol style="list-style-type: none">1. Етапи розвитку та державно-політичний устрій Галицько-Волинської держави.2. Культура Королівства Руського.
6	Тема 6. Політичний, економічний та культурний розвиток українських земель у складі Речі Посполитої <ol style="list-style-type: none">1. Люблінська унія 1569 р.: причини укладання, зміст та наслідки для українців.2. Соціально-економічний та політичний розвиток українських земель у 1569 – 1647 рр.3. Берестейська унія 1596 р.: причини укладання, зміст та наслідки для українців.
7	Тема 7. Україна під владою іноземних держав (друга половина XIV – перша половина XVII ст.). <ol style="list-style-type: none">1. Політика Речі Посполитої на українських землях. Наростання соціальної напруги у суспільстві.2. Причини утворення та джерела формування українського козацтва.3. Запорізька Січ та її суспільно-політичний устрій. Реєстрове козацтво.4. Українське козацтво на міжнародній арені.

	5. Козацько-селянські повстання кінця XVI – 30-ті роки XVII ст.
8	<p>Тема 8. Україна за часів козацької державності (середина XVII – кін. XVIII ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Причини, характер, рушійні сили та періодизація національної революції. 2. Розгортання національно-визвольної війни (лютий 1648 – серпень 1657 р.) 3. Формування і розбудова української козацької держави в ході визвольної війни. Політичні та геостратегічні наслідки українсько-російського договору 1654 р. 4. Громадянська війна та поділ козацької України на два гетьманства (1657 – 1663 рр.) 5. Боротьба за возз'єднання Української держави (1663 – 1676 рр.). Гетьмани доби Руїни. 6. Причини поразки та історичне значення української національної революції сер. XVII ст.
9	<p>Тема 9 Україна в добу національно-визвольних змагань (1917 – 1920 рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розгортання національно-визвольної боротьби на українських землях після повалення царизму в Російській імперії. 2. Утворення Центральної Ради та її соціально-економічна та політична діяльність. 3. Роль Центральної Ради у формуванні української національної державності. 4. Українська держава гетьмана П. Скоропадського: його політична платформа, досягнення та прорахунки. 5. Боротьба Директорії за відродження УНР. Занепад української державності. 6. Відносини українських національних урядів з більшовицькою Росією. Політика "військового комунізму" в Україні.
10	<p>Тема 10. Розвиток УНР у 1917 – 1918 рр.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Причини лютневої революції 1917 р. та її наслідки для України. 2. Політика УНР доби Центральної Ради (1917 – 1918). 3. Причини ліквідації УНР.
11	<p>Тема 11. Україна в умовах поглиблення революційного процесу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська Держава за правління гетьмана Павла Скоропадського. 2. Історія розвитку та розпаду Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).
12	<p>Тема 12. Суспільно-політичне життя УСРР у період нової економічної політики (1921 – 1928 рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нова економічна політика: причини впровадження, зміст та наслідки. 2. Утворення СРСР та місце в ньому УСРР. 3. Розвиток культури в 1920-х рр. в УСРР.
13	<p>Тема 13. Протиріччя соціально-економічного розвитку Радянської України (1929 – 1939 рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Політика індустріалізації: завдання, характерні риси, наслідки. 2. Політика колективізації: завдання, характерні риси, наслідки. 3. Голодомор 1932 – 1933 рр. Репресивна політика сталінізму.
14	<p>Тема 14. Україна в Другій світовій війні 1939 – 1945 рр.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Українське питання» в міжнародній політиці напередодні війни. «Визвольний

	похід» Червоної армії 1939 р. Радянізація Західної України. 2. Початок німецько-радянської війни та причини поразок Радянської армії в 1941 – 1942 рр.
15	Тема 15. Історія визволення та відбудови українських земель. 1. Рух Опору: причини, вияви. 2. Історія визволення українських земель. Наслідки війни для українців. 3. Повоєнна відбудова УРСР: здобутки та проблеми.
16	Тема 16. Розвиток УРСР в умовах перебудови (1985 – 1991 рр.). 1. Протиріччя суспільно-політичного життя УРСР. Причини перебудови. 2. Зміст реформ 1985 – 1991 рр. 3. Наслідки перебудови для УРСР.
17	Тема 17. Революційні події в історії новітньої України (2004 р.). 1. Поняття революції, її ознаки. 2. Причини помаранчевої революції 2004 р. 3. Історія події та її наслідки. 4. Революція гідності 2014р. 5. Історія, події, наслідки.
18	Тема 18. Україно – російська війна 2014-2021рр. 1. Передумови розгортання. 2. Анексія Криму. 3. Формування російсько-окупаційних військ. 4. Перебіг бойових дій на Сході України

3.2. План семінарських занять

Денна форма:

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Історія та культура України як навчальна дисципліна Вихідні архетипи української культури. Поняття «національна культура» у світлі основних культурологічних парадигм. Автор – твір – критика – реципієнт: визначальні ланки культуротворчого процесу. Образотворче мистецтво – квінтесенція української культури. Проблема етнокультурного районування України. Сучасні проблеми розвитку української культури.
2	Тема 2. Витоки української культури Культура стародавнього населення України кам'яної доби. Феномен Трипільської культури. Номадичні культури в українських землях (кіммерійці, скіфи, сармати). Греко-римський культурний пласт античних міст Північного Причорномор'я. Матеріальна й духовна культура протослов'янських племен.

3	Тема 3. Культура Київської Русі 1. Мова, писемність, літописна традиція Київської Русі. 2. Релігія як важлива складова культурного життя давньоруського суспільства. 3. Містобудування. Архітектурна та митецька Київської Русі. Матеріальна культура русичів. 4. Значення культури Київської Русі.
4	Тема 4. Культура Відродження в українських землях 1. Етнокультурні процеси в українських землях за литовсько-польської та польсько-козацької доби. Місто, фортеця, замок: український варіант проєкції Відродження. 2. Ренесансна традиція в образотворчому мистецтві. Український іконостас: загальна структура і семантика. 3. Латиномовна гуманістична традиція української літератури. Пересопницьке Євангеліє» - визначна пам'ятка Контреформаційної культури. 4. Музична культура Ренесансної доби.
5	Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко Джерела та характерні риси барокового стилю. Архітектура бароко. Барокова традиція українського малярства. Барокова література. Стиль «бароко» в українському музичному просторі.
6	Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості: класицистська, романтична, реалістична проєкції 1. Класицизм в Україні. Містобудування, архітектура, паркове будівництво. 2. Романтична традиція в українській культурі. 3. Т. Шевченко – основоположник української культури. 3. Реалізм в українській культурній традиції. 4. Українське театральне мистецтво XIX ст.
7	Тема 7. Український культурний модерн Український модернізм: особливості прояву в малярстві і літературі. Interarmamusea tacet: український варіант. Епоха соцреалізму в українській культурі. Українське кіномистецтво XX ст. «Шістдесятництво»: культурологічний і етно-культурний зрізи.
8	Тема 8. Постмодерна культура. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури. Постмодерна культура: визначальні риси феномену. Характерні риси сучасного та особливості українського соціокультурного простору. Прикарпаття versus Закарпаття: імпресіоністська і експресіоністська традиції. Основні осередки української постмодерної культури. Перспективи розвитку української культури у XXI ст.
9	Тема 8. Розвиток сучасної української держави. Підсумки історичного шляху України. Геополітичне становище України, головні складові соціально-економічної і політичної ситуації в країні. Державне будівництво. Конституція України і її місце в житті суспільства. Політичні рухи та партії сучасної України, їх позиції в питаннях державотворення. Україна в міжнародних відносинах, основні напрямки і проблеми її зовнішньої політики. Українська діаспора. Харків як історичне місто і важливий економічний та культурний центр України. Підсумки вивчення та основні уроки вітчизняної історії.

3.3. Завдання для самостійної роботи

Денна форма:

Самостійна робота студентів включає засвоєння теоретичного матеріалу на основі лекцій, основної, додаткової та науково-популярної літератури та джерел; підготовку до практичних занять.

Поточний контроль проводиться протягом семестру і передбачає систематичну перевірку знань студентів. Формами поточного контролю є оцінка відповідей на питання практичних (групових) занять, практичних робіт, домашніх творчих робіт, участі в ділових іграх. Питання, як для практичних занять, так і для домашніх робіт, сформульовані таким чином, щоб реалізувати компетентнісний підхід до навчання. Вони орієнтовані не лише на засвоєння теоретичного матеріалу, а, головне, на вміння його використовувати для аналізу конкретних задач. Таким чином формуються навички самостійного, критичного мислення студентів, розвиваються їхні аналітичні здібності, практичні навички.

Практичні роботи – виконуються протягом семестру в позааудиторний час. Вони покликані продемонструвати здатність студентів засвоювати теоретичний матеріал, організувати самостійний пошук додаткової інформації, її аналіз.

Завдання до творчих робіт наведені в системі Moodle. Всі домашні роботи повинні бути набрані у текстовому редакторі та розміщені в системі Moodle не пізніше 18.00 напередодні практичного заняття з відповідної теми.

Приклади питань для підготовки доповідей та реферативних робіт

1. Проблема походження слов'ян в історичній літературі.
2. Проблема генези української народності в історіографії. Етнонім «Україна».
3. Історичне значення Київської Русі.
4. Гетьманство Петра Сагайдачного.
5. Військове мистецтво козаків.
6. Богдан Хмельницький – видатний державний діяч і полководець.
7. І. Мазепа. Оцінка його діяльності в історичній літературі.
8. Суспільно-політичне життя Наддніпрянщини у ХІХ ст. Декабристи. Народники.
9. Реалізація столипінської аграрної реформи в Україні.
10. Створення українських політичних партій на Наддніпрянщині.
11. Українці у Першій світовій війні. Українські Січові стрільці.
12. М.С. Грушевський – видатний вчений і політичний діяч.
13. Національно-визвольний революційний рух на землях Західної України. ЗУНР.
14. Зовнішньополітична діяльність УЦР.
15. Історичний портрет Н. Махна.
16. Голодомор 1932-1933 рр.: причини та наслідки.
17. «Інтегральний націоналізм» Д. Донцова. ОУН.
18. Радянізація Західної України.
19. Наш край в роки Другої світової війни.
20. ХХ з'їзд КПРС. Засудження культу особи Й. Сталіна.
21. Формування багатопартійної системи в Україні.
22. «Помаранчева революція» 2004 р. та її наслідки.
23. Трипільська культура на території України.
24. Трипільська архітектура.
25. Скіфський звіриний стиль.
26. Етнокультурні проблеми черняхівської культури.

27. Релігійні вірування та міфологія східних слов'ян.
28. Значення язичництва для розвитку української культури.
29. Християнізація Київської Русі та її значення для розвитку української культури.
30. Розвиток літописання в Київській Русі.
31. «Слово о полку Ігоревім» – визначна пам'ятка духовної культури Київської Русі.
32. Оригінальна література Київської Русі.
33. Сакральна архітектура Київської Русі.
34. Світоглядні засади середньовічної культури. Лицарська, міська та народна (селянська) культури.
35. Історіософські погляди українського гуманізму.
36. Ідеї громадянського гуманізму в Україні.
37. Значення братств для розвитку української культури.
38. Діяльність Острозького культурно-освітнього центра.
39. Іван Вишенський та полемічна література.
40. Жовківська малярська школа та її внесок у духовну культуру України.
41. Значення Києво-Могилянської академії для розвитку освіти та науки в Україні.
42. Формування історичної самосвідомості українського народу (середина XVII – XVIII ст.).
43. Козацькі літописи другої половини XVII – XVIII ст.
44. Культурно-просвітницька діяльність «Руської Трійці» на ниві духовної культури Галичини.
45. «Історія Русів» – видатна пам'ятка суспільно-політичної думки України.
46. Історіософські погляди учасників Кирило-Мефодіївського товариства.
47. Значення Тараса Шевченка для розвитку української культури.
48. Реалізм в українській літературі.
49. Центральна Рада й українська культура.
50. Музичне мистецтво в Україні 1920-1930-х рр.

Згідно з компетентнісним підходом до навчання, у викладанні слід переносити акцент з традиційного засвоєння знань на вміння користуватися ними, тобто формувати студентів критичне мислення, ініціативність, активність, здатність адаптуватися до мінливого світу, знаходити власні рішення в проблемних ситуаціях тощо. Особливо це актуально для студентів, які навчаються за спеціальністю 076. З урахуванням цього побудовані завдання для практичних занять та самостійної роботи, які являють собою здебільшого відкриті питання, аналіз конкретних подій та явищ в межах історії та культури України тощо.

Проміжний контроль здійснюється у форму практичних робіт.

Студенти повинні продемонструвати знання всіх історичних категорій і явищ які вивчалися в межах курсу

Теми та питання практичних занять:

1. Культура і цивілізація.
2. Духовна та матеріальна культура. Світова та національна культура.
3. Функції культури. Культура та суспільство.
4. Культура античних міст-держав Північного Причорномор'я.
5. Політичний та соціально-економічний устрій Київської Русі.
6. Культура Київської Русі крізь призму взаємовідносин Схід – Захід (кочовий світ, Візантія, Європа, Близький Схід).
7. Політичні, соціально-економічні та культурні особливості Галицько-Волинського князівства (XII – початок XIV ст.).
8. Література Галицько-Волинського князівства.
9. Архітектура та образотворче мистецтво Галицько-Волинського князівства.

10. Феномен козацької культури.
11. Постать Петра Могили у релігійному та культурному житті України.
12. Києво-Могилянська академія та її місце в історії української культури.
13. Григорій Сковорода – геній українського бароко.
14. Загальна характеристика Просвітництва. Реалізація основних положень Просвітництва в Україні.
15. Стиль рококо в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати презентацію на тему: Трипільська культура.
2. Підготувати презентацію на тему: Мистецтво скіфів.
3. Підготувати презентацію на тему: Античні міста-держави на теренах України.
4. Підготувати презентацію на тему: «Слово о полку Ігоревім».
5. Підготувати презентацію на тему: Билинні герої Київської Русі.
6. Підготувати презентацію на тему: Феномен козацької культури.
7. Підготувати презентацію на тему: Григорович-Барський – геній українського бароко.
8. Підготувати презентацію на тему: Г. С. Сковорода та його філософське вчення.

3.4. Забезпечення освітнього процесу

Матеріально-технічне забезпечення: Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);

Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;

OS: Windows, Android, iOS; Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;

Програмне забезпечення: Word, PowerPoint, Skype, Zoom, Google Meet;

Система електронного навчання Moodle 3.9;

Музей історичних коштовностей України: <http://miku.org.ua/>

Музейний портал: <https://museum-portal.com/ua/museums>

3D-тури по Музеях України під відкритим небом: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>

4. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль здійснюється в формі заліку. Він передбачає усну відповідь.

Перелік категорій, які зустрічаються в екзаменаційних білетах та знання яких потрібно для відповіді на питання):

1. Культура і суспільство.
2. Функції культури.
3. Загальнолюдські цінності та національні культурні традиції.
4. Мистецтво в структурі національної культури.
5. Микола Костомаров про національну своєрідність українського народу та його культури.
6. Порівняльно-історичний метод у культурологічних дослідженнях Михайла Драгоманова.
7. Цілісна концепція історії української культури у творчій спадщині Івана Франка.
8. «Українська ідея» в культурологічній концепції Михайла Грушевського.
9. Проблема європеїзації української культури у творчій спадщині Миколи Хвильового.
10. Сучасні дослідження з історії української культури.
11. Міфологічне світосприйняття первісної людини.
12. Магія в первісній культурі.
13. Вікентій Хвойка – видатний дослідник української старовини.
14. Трипільська культура та її вплив на побут і мистецтво східних слов'ян.

15. Людина і світ у міфології давніх слов'ян.
16. Культури киммерійців, скіфів, сарматів.
17. «Велика грецька колонізація» та заснування міст-полісів у Північному Причорномор'ї та Криму.
18. Боги та герої давньогрецьких міфів у культурі античного Причорномор'я.
19. Культура Боспорського царства.
20. Архітектура і скульптура в художній культурі античного Причорномор'я.
21. Культура східнослов'янських племен напередодні утворення Київської держави.
22. Родоначальник християнського гуманізму Володимир Мономах.
23. Проблема людської особистості в «Слові Данила Заточника».
24. Іларіон Київський про велич і єдність землі руської.
25. Давньоруський книжник, історик та публіцист Нестор.
26. Давньоруське літописання: світова історія та сенс людського життя.
27. Середньовічна картина світу в «Слові о полку Ігоревім».
28. Рукописна книга як витвір давньоруського мистецтва. Давньоруська ікона.
29. Софія Київська – видатна пам'ятка вітчизняної культури.
30. Юрій Дрогобич – видатний вчений, представник раннього гуманізму в Україні.
31. Роль Північного Відродження в українській культурі XVI ст.
32. Братства і реформаційний рух XVI ст.
33. Іван Вишенський про свободу народу і особи.
34. Книгодрукування і розвиток вітчизняного гуманізму.
35. Культурний діяч Костянтин Острозький.
36. «Русинський Демосфен» Станіслав Оріховський.
37. Вітчизняна оборонна архітектура XIV–XVI ст.: від готики до ренесансу.
38. Національна святиня – «Пересопницьке Євангеліє».
39. Культура України XV–XVI ст. очима чужинців.
40. Петро Могила – релігійний реформатор, освітній діяч, меценат.
41. Просвітницька діяльність Києво-Могилянської академії.
42. Культура доби Івана Мазепи.
43. Феномен українського бароко.
44. Козацьке літописання та формування національної самосвідомості.
45. Погляди Феофана Прокоповича на людину, державу, церкву, мистецтво.
46. Учення Григорія Сковороди про «сродну» працю.
47. Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артемій Ведель – корифеї духовної та світської музики.
48. Видатні художники Григорій та Дмитро Левицькі.
49. Творчість Володимира Боровиковського.
50. Кирило-Мефодіївське братство та розвиток національної самосвідомості.
51. Український романтизм.
52. Художні стилі в українській архітектурі XIX ст.
53. «Енеїда» Івана Котляревського – перший твір нової української літератури.
54. «Не вмирає душа наша, не вмирає воля» (Тарас Шевченко в культурному житті XIX ст.).
55. Світ старої України у «Вечорах на хуторі коло Диканьки» Миколи Гоголя.
56. Михайло Старицький і розвиток українського професійного театру.
57. Микола Лисенко – основоположник української класичної музики.
58. Творчість Лесі Українки.
59. Видатний культурний діяч Іван Франко.
60. Реалізм в українському мистецтві XX ст.
61. Кубофутуризм в Україні і Росії (Давид і Микола Бурлюки, Олександра Екстер, Олександр Богомазов, Василь Єрмилов).
62. Михайло Бойчук та його школа.

63. Проблеми людини, нації та культури у творчості українських літературних модерністів (Микола Хвильовий, Микола Зеров, Олександр Олесь).
64. Тоталітаризм – трагедія вітчизняної культури ХХ ст.
65. Україна – історія та культура радянського періоду.
66. Гуманістичні пошуки сучасної вітчизняної поезії (Василь Стус, Микола Вінграновський, Іван Драч, Дмитро Павличко, Ліна Костенко).
67. Творчість Олександра Довженка.
68. Поетична хвиля українського кіно (Сергій Параджанов, Юрій Ільєнко, Леонід Осика, Іван Миколайчук).
69. Культурне життя Південної України.
70. Невловимий світ Григорія Сковороди.
71. Історія та культура сучасної України 1991- початок ХХІ століття.
72. Україна в історії міжнародних економічних відносин ХХ-ХХІ століття.
73. Демократичні рухи в сучасній Україні – Помаранчева революція, Революція Гідності.
74. Україно-російська війна 2014 – 2021рр. Основні події. Волонтерський рух, як феномен української сучасності.
75. Україна та Євроінтеграція.

Приклад екзаменаційного білету

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ПЕТРА МОГИЛИ Кафедра економіки та підприємництва

Рівень вищої освіти _____ Перший (бакалаврський) _____
 Спеціальність: _____ 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» _____
 Семестр _____ Навчальна дисципліна _____ Історія та культура України _____

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

Дайте розгорнуту відповідь на питання 1–3 (кожна відповідь – 10 балів).

1. Культура і суспільство.
2. Функції культури.
3. Загальнолюдські цінності та національні культурні традиції.

Затверджено на засіданні кафедри економіки та підприємництва.

Протокол № _____ від _____

Завідувач кафедри економіки та підприємництва _____ О. Б. Кузьменко
 (підпис)

Екзаменатор, _____ В.О. Погромський
 (підпис)

5. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма:

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Опитування на групових заняттях	3x5=15
2	Підготовка доповіді	2x5=10
3	Відвідування музею, виставки, участь у	25

	тематичному тренінгу.	
4	Підготовка реферату	10
5	Колоквіум	10
	Залік	30
	Всього	100

Робота студентів оцінюється за якістю підготовки до практичних занять, яка перевіряється шляхом усного опитування. Якщо завдання для усного опитування носять пошуковий характер, то письмове зазвичай має на меті перевірити, наскільки студенти засвоїли термінологію та уявляють основні засади історії України та її культури. Окремі завдання можуть бути проведені в поза аудиторній формі – відвідування виставки, музею, експозиції, тренінгу, або у віртуальній формі із застосуванням засобів відеоконференції. Пропонуються питання для самоконтролю.

Доповіді передбачають тривале обміркування етапів становлення України, як держави та українців, як нації. Вони оцінюються відповідно до повноти розкриття питання. Робота повинна бути написана з максимально можливим використанням категоріального апарату, в ній мають бути проілюстровані відповідні принципи та закономірності українського етногенезу. Тож при оцінці беруться до уваги:

- знання та розуміння теоретичного матеріалу;
- аналіз та оцінка наявної інформації;
- усвідомлення періодизації історичного процесу.

При вивченні теми «Історія та культура українських етнічних земель в період античності» передбачено проведення поза аудиторного заняття – відвідування тематичних експозицій, екскурсій, тренінгів.

Критерії оцінювання заліку: повна і правильна відповідь на 1–3 питання, кожна повна відповідь оцінюється – 10 балів. Максимальна оцінка – 30 балів.

6. Методи навчання

На лекціях використовується пояснювально-ілюстративний метод. Значна кількість лекцій супроводжуються презентаціями PowerPoint. Окремі питання подаються з використанням методу проблемного викладу. Деякі теми лекцій доповнюються показом тематичного відео.

Проведення історико-емпіричних реконструкцій та складання доповідей дозволяє застосувати репродуктивний метод, оскільки йдеться про відтворення знань. Таким чином перевіряється ступінь володіння матеріалом курсу, що є важливим для формування теоретичних і практичних навичок з дисципліни «Історія та культура України».

При опитуваннях на практичних заняттях та підготовці практичних робіт застосовується евристичний або частково-пошуковий метод, адже вони передбачають творче використання засвоєних знань. Активно застосовуються методи неформальної та інформальної освіти під час відвідань тематичних експозицій, музеїв та виставок.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Історія української культури. Частина 1. Становлення та особливості української культури [Текст] : навч. посібник [для студ. усіх спеціальн.] / [О. О. Петутіна, О. В. Голозубов, Г. В. Буряк [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної.– Х.: НТУ «ХПІ», 2011.
2. Українська культура в іменах. Довідник [для студ. усіх спеціальн.] /О. О. Петутіна, Н. В. Вандишева-Ребро, О. В. Голозубов [та ін.]; за ред. О. О. Петутіної. – Х.: НТУ «ХПІ», 2017.

3. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. – К., 1994.
4. Бажан О.Г., 2008. Історія України: навчальний посібник К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
5. Білоцерківський В.Я., 2007. Історія України: навчальний посібник. К: Центр учбової літератури.
6. Богуцький Ю.П., 2007. Українська культура в європейському контексті. К.: Знання.
7. Бойко О.Д., 2010. Історія України. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: Мрія..
8. В'ятрович В. Україна, 2014. Історія з грифом «Секретно». Харків.
9. Висоцький О.Ю., 2009. Історія української культури: навчальний посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ
10. Плохій С., 2016. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків.
11. Інститут історії України НАНУ <http://history.org.ua/uk>
12. Моя Україна. Культура // <http://mojaukraina.io.ua/s108554/kultura>
13. Культура України. Електронна Бібліотека // <http://elib.nplu.org/>
14. Культура. Міністерство культури України. Національне газетно-журнальне
15. видавництво // <http://cultua.media/>
16. Український інститут національної пам'яті www.memory.gov.ua/
17. Український світ // <https://www.facebook.com/UKRSVIT>
18. Енциклопедія українознавства // <http://diasporiana.org.ua>

7.2. Додаткові:

1. Бондар Г.А., 2011. Новітня історія України (1914 – 2008 рр.). К.: Знання.
2. Верстюк В., 2007. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. К.
3. Верстюк В.Ф., 2007. Українська Центральна Рада: період становлення. Український історичний журнал. № 2. 2007. С. 23-46.
4. Веселовська Г.І., 2010. Український театральний авангард. К.: Фенікс.
5. Ветрова Г.В., 2010. Україна: нові часи. Посібник для студентів-заочників. Ізмаїл: СМІЛ.
6. Іванова Л.Г., 2007. Україна між Сходом і Заходом – до проблеми становлення національної ідеї в українській суспільно-політичній думці в контексті східноєвропейського розвитку (І половина XIX ст.). К.: НПУ ім. М.Драгоманова.
7. Ісаєвич Я., 2002. Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
8. Іщенко О.С. Володимир Мономах в українській історичній пам'яті. УІЖ. № 1 (520). 2015. С. 11-25.
9. Карпов А.В., 2008. Язычество, христианство, двоеверие: религиозная жизнь Древней Руси в IX – XI веках. СПб.: Алатая.
10. Король В.Ю., 2001. Історія України. Документи. Матеріали: посібник для студентів вузів. К.: Академія.
11. Коцур А.П., 2008. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів. Київ-Чернівці: Книги – XXI.
12. Кульчицький С.В., 2009. Коли і як відбулося возз'єднання Західної України з УРСР. УІЖ. 2009. № 5. С. 121-139.
13. Купчинський О., 2013. Наукове товариство ім. Шевченка: дослідження, матеріали. Вибрані статті та повідомлення. 140-річчю Наукового товариства ім. Шевченка присвячується. Львів.
14. Литвинов В., 2000. Ренесансний гуманізм в Україні. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи».
15. Мартинов А.Ю. Українсько-німецькі відносини: політика, дипломатія, економіка. 1918 – 1933 рр. УІЖ. 2009. № 3. С. 226-228.
16. Моренець В.П., 2002. Національні шляхи поетичного модерну першої половини XX ст.: Україна і Польща: монографія. К.: Основи.

17. Нагорна Л.П., 2014. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. К.: ПіЕНД ім. І.Ф. Кураса.
18. Наєнко М.К., 2008. Художня література України: Від міфів до модерної реальності. К.: Просвіта.
19. Нечуй-Левицький І., 2003. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. К.: АТ «Обереги».
20. Однороженко О., 2011. Українська (руська) еліта доби Середньовіччя і раннього Модерну: структура та влада. К.: Темпора.
21. Плохій С., 2015. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К.: Критика.
22. Протас М.О., 2006. Українська скульптура ХХ століття. К.: Інтертехнологія.

7.3. Науково-популярні:

1. «Бабин Яр: Історія і пам'ять», за редакцією Владислава Гриневича, Павла-Роберта Магочія (Київ, «Дух і Літера», 2016);
2. Гульнара Бекірова «Пів століття опору. Кримські татари від вигнання до повернення (1941-1991 роки)» (Київ, «Критика», 2017);
3. Богуміла Бердиховська, Оля Гнатюк «Бунт покоління. Розмови з українськими інтелектуалами» (Київ, «Дух і Літера», 2004);
4. Сергій Білокінь «Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.)» (Київ, «Пенмен», 2017);
5. Марта Богачевська-Хомяк «Білим по білому: Жінки у громадському житті України. 1884–1939» (Львів, Український католицький університет, 2018);
6. Андрій Боляновський «Українські військові формування в Збройних силах Німеччини (1939–1945)» (ЛНУ ім. Івана Франка; Канадський інститут українських студій Альбертського університету, 2003);
7. «Велика війна 1914-1918 рр. і Україна», у двох книгах, упорядник Олександр Реєнт (Київ, «Кліо», 2014);
8. «Війна двох правд. Українці та поляки у кривавому ХХ столітті», упорядник Вахтанг Кіпіані (Харків, «Vivat», 2017);
9. «Війна і міф. Невідома Друга світова», загальна редакція Олександра Зінченка, Володимира В'ятровича та Максима Майорова (Київ-Харків, УІНП, «Клуб сімейного дозвілля», 2016);
10. Володимир В'ятрович «Україна. Історія з грифом секретно» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2014);
11. Володимир В'ятрович «Друга польсько-українська війна. 1942-1947» (Київ: «Києво-Могилянська академія», 2011);
12. Олекса Гайворонський «Страна Крым. Очерки о памятниках. Истории Крымского ханства» (Київ, «Майстер книг», 2017);
13. Кирило Галушко «Украинский национализм: ликбез для русских, или Кто и Зачем придумал Украину» (Київ, «Темпора», 2010);
14. Кирило Галушко, Андрій Гречило, Сергій Громенко, Геннадій Єфіменко, Максим Майоров «Народження країни. Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони України» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2015)
15. «Генерал Петро Григоренко. Спогади, статті, матеріали», упорядник Олесь Обертас (Київ, «Смолоскип», 2008);
16. Ліліана Гентош «Митрополит Шептицький: 1923-1939. Випробування ідеалів» (Львів, «ВНТЛ-Класика», 2015);
17. Ігор Гирич «Український Київ» (Київ, «Пенмен», 2017);
18. Оля Гнатюк «Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність» (Київ, «Критика», 2005);

19. Оля Гнатюк «Відвага і страх» (Київ, «Дух і літера», 2015);
20. Олександр Гогун «Сталінські командос. Українські партизанські формування, 1941-1944 рр.» (Київ, «Наш формат», 2014);
21. Богдан Горинь «Не тільки про себе», у трьох томах (Львів, «Пульсари», 2006-2010);
22. Юрій Горліс-Горський «Холодний Яр. Академічне видання», примітки та редакція Сергія Луїна (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2017);
23. Григорій Грабович «Шевченко, якого не знаємо» (Київ, «Критика», 2000);
24. Андрій Гречило, Богдан Завітій «Наш герб» (Київ, «Родовід», 2018)
25. Марина Гримич «Антропологія війни. Case study: Дивізія «Галичина» (Київ, «Дуліби», 2017);
26. Владислав Гриневиц «Неприборкане різноголосся: Друга світова війна і суспільно-політичні настрої в Україні, 1939 – червень 1941 рр.» (Київ-Дніпро[петровськ], «Ліра», 2012);
27. Ярослав Грицак «Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст.» (Київ, «Генеза», 1996);
28. Ярослав Грицак «Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад» (Київ, «Критика», 2004);
29. Ярослав Грицак «Пророк у своїй вітчизні: Іван Франко і його спільнота» (Київ: Критика, 2006);
30. Євген Грицяк «Норильське повстання» (Київ, «Смолоскип», 2013);
31. Богдан Гудь «З історії етносоціальних конфліктів. Українці й поляки на Наддніпрянщині, Волині й у Східній Галичині в XIX – першій половині XX ст.» (Харків, «Акта», 2018);
32. Ярослав Дашкевич «Постаті. Нариси про діячів історії, політики та культури», укладачі Мирон Капраль, Андрій Фелонюк, Галина Сварник, Ігор Сковчиляс (Львів, «Піраміда», 2016);
33. «Дисиденти. Антологія текстів», упорядники Олексій Сінченко, Дмитро Стус і Леонід Фінберг (Київ-Львів, «Дух і Літера», Український Католицький університет, 2018);
34. «Друга світова. Непридумані історії», упорядник Вахтанг Кіпіані (Харків, «Vivat», 2018);
35. Енн Епплблом «Червоний голод. Війна Сталіна проти України» (Київ, HREC PRESS, 2018);
36. Сергій Єкельчик «Імперія пам'яті: російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві» (Київ, «Критика», 2008);
37. Сергій Єкельчик «Українофіли: світ українських патріотів другої половини XIX ст.» (Київ, «К.І.С.», 2010);
38. Оксана Забужко «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (Київ, «Комора», 2018);
39. Олександр Зайцев «Український інтегральний націоналізм 1920-1930-х років: Нариси інтелектуальної історії» (Київ, «Критика», 2013);
40. Олександр Зайцев «Націоналіст у добі фашизму. Львівський період Дмитра Донцова: 1922–1939 роки. Начерк інтелектуальної біографії» (Київ, «Критика», 2019);
41. Олександр Зінченко «Година папуги» (Харків, «Фактор», 2011);
42. Ігор Ільющин «Українська Повстанська Армія і Армія Крайова – протистояння в західній Україні 1939-1945 рр.» (Київ, «Києво-Могилянська академія», 2009);
43. «Історія українського війська», загальна редакція Василя Павлова (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2016);
44. Георгій Касьянов «Незгодні. Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років» (Київ, «Кліо», 2019);
45. Світлана Кириченко «Люди не зі страху» (Київ, «Смолоскип», 2013);
46. Оксана Кісь «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти» (Львів, Інститут народознавства НАНУ, 2017);

47. Михайло Ковальчук «Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянської Росією. 1917-1918 рр.» (Київ, «Стилус», 2015);
48. Жанна Ковба «Людяність у безодні пекла. Поведінка місцевого населенні Східної Галичини в роки «остаточного розв'язання єврейського питання» (Київ, «Дух і Літера», 2009);
49. Роберт Конквест «Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор» (Київ, «Центр навчальної літератури», 2019);
50. Станіслав Кульчицький «Голод 1932–1933 рр. в Україні як геноцид» (Київ, Інститут історії України НАН України, 2005);
51. Станіслав Кульчицький «Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі», у 3 книгах (Київ, «Темпора», 2013);
52. Гіроакі Куромія «Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870–1990-і роки» (Київ, «Основи», 2002);
53. Яцек Куронь «Поляки та українці: важкий діалог» (Київ, «Дух і Літера», 2012);
54. Іван Лисяк-Рудницький «Історичні есе», у двох томах (Київ, «Основи», 1994);
55. Левко Лук'яненко «Сповідь у камері смертника» (Київ, «Полипринт», 2011);
56. Мирослав Маринович «Всесвіт за колючим дротом: спогади і роздуми дисидента» (Львів, Український Католицький університет, 2016);
57. Джеймс Мейс «Ваші мертві вибрали мене...» (Київ, «Українська прес-група», 2008)
58. Джеймс Мейс «Комунізм та дилеми національного визволення. Національний комунізм у радянській Україні 1918-1933 рр.» (Київ, «Комора», 2018);
59. Гжегож Мотика «Від волинської різанини до операції «Вісла». Польсько-український конфлікт 1943-1947 рр.» (Київ, «Дух і літера», 2013);
60. Василь Овсієнко «Світло людей: Мемуари та публіцистика» (Київ, Бібліотека журналу УРП «Республіка», 1996);
61. «ОУН і УПА. Зродились ми великої години...», упорядник Вахтанг Кіпіані (Харків, «Vivat», 2016);
62. Соломія Павличко «Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: складний світ Агатангела Кримського» (Київ, «Основи», 2016);
63. Іван Патриляк «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939-1960-х рр.» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2015);
64. Йоханан Петровський-Штерн «Анти-імперський вибір. Постання українсько-єврейської ідентичности» (Київ, «Критика», 2018);
65. Йоханан Петровський-Штерн «Штетл: золота доба єврейського містечка» (Київ, «Критика», 2019);
66. Сергій Плохій «Козацький міф. Історія і націєтворення в епоху імперій» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2018);
67. Сергій Плохій «Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2016);
68. Сергій Плохій «Убивство у Мюнхені. По червоному сліду» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2017);
69. Сергій Плохій «Ялта. Ціна миру» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2019);
70. Сергій Плохій «Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу» (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2019);
71. Мирослав Попович «Кровавый век» (Київ, «Фоліо», 2015);
72. Леонід Плющ «У карнавалі історії. Свідчення» (Київ, «Комора», 2018);
73. Андрій Портнов «Упражнения с историей по-украински» (Москва, ОГИ, Полит.ру, «Мемориал», 2010);
74. Омелян Пріцак «Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг)» (Київ, Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України, «Обереги», 1997);
75. «Рух опору в Україні: 1960 – 1990. Енциклопедичний довідник» (Київ, «Смолоскип», 2010);

76. Марія Савчин «Тисяча доріг. Спогади жінки учасниці підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни» (Київ, «Смолоскип», 2017);
77. Павло Скоропадський «Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918» (Київ, «Наш формат», 2016);
78. Тімоті Снайдер «Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569–1999» (Київ, «Дух і Літера», 2012);
79. Тімоті Снайдер «Криваві землі. Європа між Гітлером і Сталіним» (Київ, «Laurus», 2018);
80. «Справа Василя Стуса», упорядник Вахтанг Кіпіані (Харків, «Vivat», 2019);
81. Олег Стецишин «Бандерівський Інтернаціонал: грузини, росіяни, євреї...» (Львів, «Часопис», 2015);
82. «Страсті за Бандерою: статті та есеї», упорядники Тарік Сиріл Амар, Ігор Балинський та Ярослав Грицак (Київ, «Грані-Т», 2011);
83. Тетяна Таїрова-Яковлева «Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради» (Київ, «Кліо», 2012);
84. Тетяна Таїрова-Яковлева «Інкorporация: Россия и Украина после Переяславской рады (1654—1658)» (К, «Кліо», 2017);
85. Юрій Терещенко, Тетяна Осташко «Український патріот із династії Габсбургів: Науково-документальне видання» (Київ, «Темпора», 2011);
86. Олексій Толочко «Очерки начальной Руси» (Київ, «Laurus», 2015);
87. «Українські жінки у горнилі модернізації», загальна редакція Оксани Кісь (Харків, «Клуб сімейного дозвілля», 2017);
88. Михайло Хейфец «Українські силуети» (Харків, «Харківська правозахисна група», «Права людини», 2015);
89. Станіслав Цалик, Пилип Селігей «Таємниці письменницьких шухляд: Детективна історія української літератури» (Київ, «Наш час», 2010);
90. Євген Чикаленко «Щоденник (1918-1919)» (Київ, «Темпора», 2011);
91. Юрій Шаповал, Володимир Пристайко, Олександр Пшенніков «Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії», в 3 томах (Київ, «Сфера», 1997-1999);
92. Юрій Шаповал «Україна в добу «Великого терору» 1936-1938 роки» (Київ, «Наш формат», 2009);
93. Юрій Шевельов (Юрій Шерех) «Я – мене – мені... (і довкруги)» (Харків-Нью-Йорк, видавець Олександр Савчук, 2017);
94. Роман Шпорлюк «Формування модерних націй: Україна — Росія — Польща» (Київ, «Дух і Літера», 2013);
95. Яковенко Наталя «Вступ до історії» (Київ, «Критика», 2007);
96. Яковенко Наталя «Дзеркала ідентичності: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVII- початку XVIII століття» (Київ, «Laurus», 2012);
97. Яковенко Наталя «Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття» (Київ, «Генеза», 1997);
98. Яневський Данило «Проект «Україна». Жертва УПА. Місія Романа Шухевича» (Київ, «Фоліо», 2012);
99. Яневський Данило «Проект «Україна». 30 червня 1941 року, акція Ярослава Стецька» (Київ, «Фоліо», 2013).